

POVINNÁ MLČENLIVOST LÉKAŘE A DOTAZY SOUDŮ

JUDr. Jan Mach

advokát, právní oddělení ČLK JEP, Praha

Ještě před deseti lety bylo porušení lékařského tajemství pouze etickým proviněním, nikoli trestným činem či správním deliktem. V současné době by šlo o trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji, který lze spáchat i z nedbalosti, a za který lze uložit trest odnětí svobody na jeden až pět let. Kromě toho by pro správní delikt spočívající v porušení zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů bylo možno uložit příslušnému ať státnímu, nebo nestátnímu zdravotnickému zařízení pokutu do deseti milionů korun, při opakovaném porušení až do dvaceti milionů korun. Tento trestný čin resp. delikt by bylo možno spáchat i tehdy, pokud o příslušné informace žádala Policie ČR, státní úřad, státní zastupitelství nebo i soud a nebyla by splněna zákonná kritéria k tomu, aby lékař těmto orgánům příslušné informace poskytl. Postižen by byl vždy lékař resp. zdravotnické zařízení, nikoli orgán, který bez splnění zákonných podmínek neoprávněně informace požadoval.

Proto i tehdy, žádá-li od lékaře informace soud, je třeba dobře zvážovat, jsou-li splněny zákonné podmínky k tomu, aby lékař soudu informace poskytl.

Podle § 55 odstavec 2 písmeno d) zákona č. 20/1966 Sb. o zdraví lidu v platném znění je každý zdravotnický pracovník povinen zachovat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl v souvislosti s výkonem svého povolání. Výjimkou jsou případy, kdy údaje sděluje se souhlasem pacienta, nebo má-li právním předpisem uloženu povinnost oznamovat určité skutečnosti příslušným orgánům.

Souhlas pacienta zbavuje lékaře povinné mlčenlivosti vždy a jednoznačně. Zákon ani jiný právní předpis nestanoví pro tento souhlas žádnou zvláštní formu. Postačí tedy i souhlas ústně deklarovaný. V takovém případě bude však lékař v případě sporu, zda měl či neměl souhlas pacienta k podání informace, jen těžko dokazovat, že tento souhlas měl. Lze proto doporučit, aby souhlas paci-

enta s podáním jakékoli informace o jeho zdravotním stavu kterémukoli orgánu byl vždy písemný a byl v něm uveden rozsah zproštění mlčenlivosti - tedy jednak v jakém rozsahu může lékař informace sdělit (např. pouze o důsledcích úrazu způsobeného dopravní nehodou, nebo naopak o všech údajích o zdravotním stavu), a kterému orgánu je může sdělit (např. pouze pro policii, nebo pro všechny orgány činné v trestním řízení, popř. pro kterýkoli státní orgán, pro konkrétní komerční pojišťovnu apod.).

Nemáme-li možnost zjistit stanovisko pacienta a nejde-li o případ, kdy lze údaje poskytnout i bez jeho souhlasu, měl by souhlas pacienta doložit ten, kdo lékaře o informace žádá. Žádá-li o informace soud, státní zastupitelství, policie či jiný státní orgán, lze podle mého názoru vycházet z presumpce pravdivosti tvrzení státního orgánu a pokud nás v písemném dožádání ujistí, že pacient vyslovil s podáním zprávy souhlas, není nutno tuto informaci ověřovat ani vyžadovat podpis pacienta jako součást dožádání. Opačná je situace, žádá-li jakýkoli nestátní subjekt, zejména komerční pojišťovna. V těchto případech je třeba vždy trvat na písemném souhlasu pacienta s podáním zprávy, který je adresován konkrétnímu zdravotnickému zařízení, obsahuje rozsah zproštění mlčenlivosti a podpis pacienta je úředně ověřen.

Žádá-li tedy lékaře soud o podání nějaké zprávy či informace o pacientovi a dožádání obsahuje ujištění, že pacient souhlasí, lze podle mého názoru informaci podat, aniž by byl lékař povinen ověřovat, zda pacient skutečně souhlas vyslovil. Dožádání s ujištěním o souhlasu pacienta je ovšem důležitým dokladem, který je vhodné založit do zdravotnické dokumentace a mít kdykoliv v případě potřeby k dispozici jako důkaz.

Jiná je situace, pokud dožádání takového ujištění neobsahuje a soud nás žádá o určité informace bez souhlasu pacienta. Zde je velmi zásadní rozlišit, zda se tak děje v trestním řízení,

či v jakémkoli jiném než trestním řízení. Pro trestní a „civilní“, popř. „opatrovnícké“ řízení platí totiž odlišný režim. Lékař má právo, nebude-li to z dotazu zřejmé, vždy zpětně ověřit, zda údaje jsou požadovány pro trestní nebo jiné řízení. Tuto informaci je lépe mít od příslušného soudu písemně. Zpravidla by již měla být obsažena v samotném dožádání, popř. předvolání.

Je-li informace formou písemného dožádání a písemné odpovědi požadována pro účely trestního řízení a žadatelem o informaci je soud (nikoli státní zastupitelství nebo policie!), lze takovému dožádání vyhovět i bez souhlasu pacienta, je-li pod dožádáním podepsán soudce. Podle novelizovaného § 8 odstavec 4 trestního řádu nestanoví-li zvláštní zákon podmínky za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat skutečnosti, které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto skutečnosti pro trestní řízení vyžadovat po předchozím souhlasu soudce. Zákon č. 20/1966 Sb. v platném znění, který ukládá zdravotníkům povinnou mlčenlivost, podmínky za nichž lze podávat informace pro účely trestního řízení stanoveny nemá. Je-li tedy dán souhlas soudce, lze dožádání vyhovět. Dožádání policie a státního zastupitelství lze vyhovět jen tehdy, je-li současně doložen předchozí souhlas soudce. Zákon sice ani zde nevyžaduje písemnou formu, lze ji však důrazně doporučit.

Zcela jiná je situace, požaduje-li bez souhlasu pacienta informaci o jeho zdravotním stavu soud v jiném než trestním řízení. Zde neplatí trestní řád, ale občanský soudní řád. Podle § 124 občanského soudního řádu v případech povinné mlčenlivosti lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil mlčenlivosti příslušný orgán, nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost (v našem případě pacient). To platí přiměřeně i tam, kde se provádí důkaz jinak než výslechem – tedy zejména v případě tzv. dožádání soudu týkajícího se údajů jež

podléhájí povinné mlčenlivosti, není-li dán souhlas pacienta. V případě nezletilého pacienta dávají souhlas jeho zákonní zástupci, v případě pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům jeho opatrovník. V jiném než trestním řízení lékaře tedy ani písemný souhlas soudce povinné mlčenlivosti nezbavuje.

Občas jsou požadovány údaje o zdravotním stavu dětí v rámci opatrovnického řízení. Opatrovnický soud zejména zajímá, zda rodiče řádně pečují o zdraví dítěte, dostavují se na preventivní prohlídky, spolupracují s dětským lékařem, plní jeho pokyny apod. Je jistě společensky žádoucí, aby tyto skutečnosti mohl lékař sdělit i bez souhlasu zákonných zástupců dítěte, zejména aby mohl upozornit, že zákonní zástupci své povinnosti při péči o zdraví dítěte neplní či zanedbávají. K tomu dává v současné době prostor zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který ukládá zdravotnickým zařízením povinnost součinnosti s orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Požaduje-li tedy od lékaře určité údaje podléhající povinné mlčenlivosti soud, neznamená to, že je lékař povinen, ale i oprávněn takové údaje vždy soudu poskytnout. I zde platí přísná pravidla, která jsem se pokusil v tomto článku vyložit. V případě nejistoty je vždy lépe konzultovat s právníkem specializovaným na problematiku medicínského práva nebo s právním oddělením České lékařské komory. •